

Materialne warunki życia

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 23 stycznia 2019 roku



Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

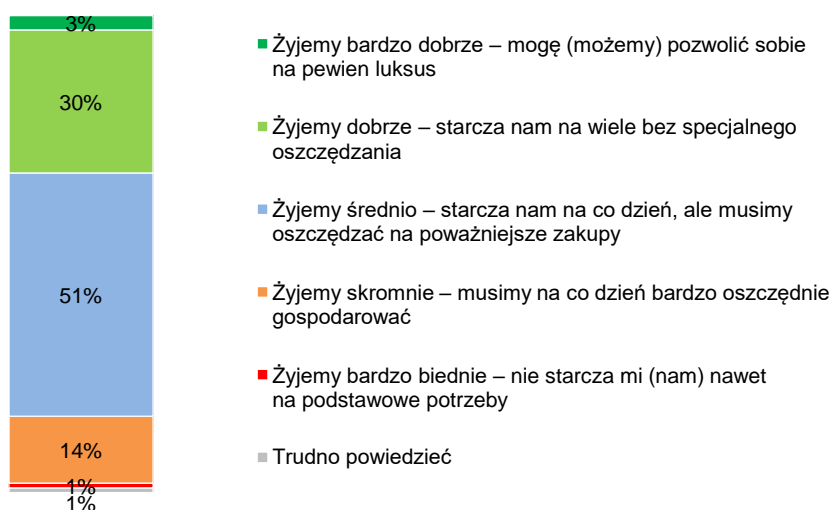
Od wielu lat monitorujemy zmiany zachodzące w położeniu materialnym polskiego społeczeństwa. W naszych sondażach regularnie – co miesiąc – pytamy ankietowanych o ocenę warunków materialnych ich gospodarstw domowych oraz przewidywania w tym zakresie na najbliższy rok. Dodatkowo, na ogół pod koniec pierwszego kwartału, pogłębiany tę problematykę, pytając również o sposoby gospodarowania pieniędzmi oraz poczucie zagrożenia biedą¹.

SPOSOBY GOSPODAROWANIA PIENIĘDZMI I ZAGROŻENIE BIEDĄ

Ankietowani, charakteryzując sposób gospodarowania pieniędzmi, najczęściej deklarowali, że żyją na przeciętnym poziomie – starcza im na co dzień, lecz muszą oszczędzać na poważniejsze zakupy (51%). Co trzeci badany ma większą swobodę w gospodarowaniu domowym budżetem – starcza mu na wiele bez specjalnego oszczędzania (30%) bądź też może sobie pozwolić na pewien luksus (3%). Co siódmy badany deklaruje, że żyje skromnie – musi na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować (14%), a bardzo nieliczni – że bardzo biednie, nie starcza im nawet na podstawowe potrzeby (1%).

CBOS

RYS. 1. Które z wymienionych określić najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?



¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (346) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 7–14 marca 2019 roku na liczącej 1046 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

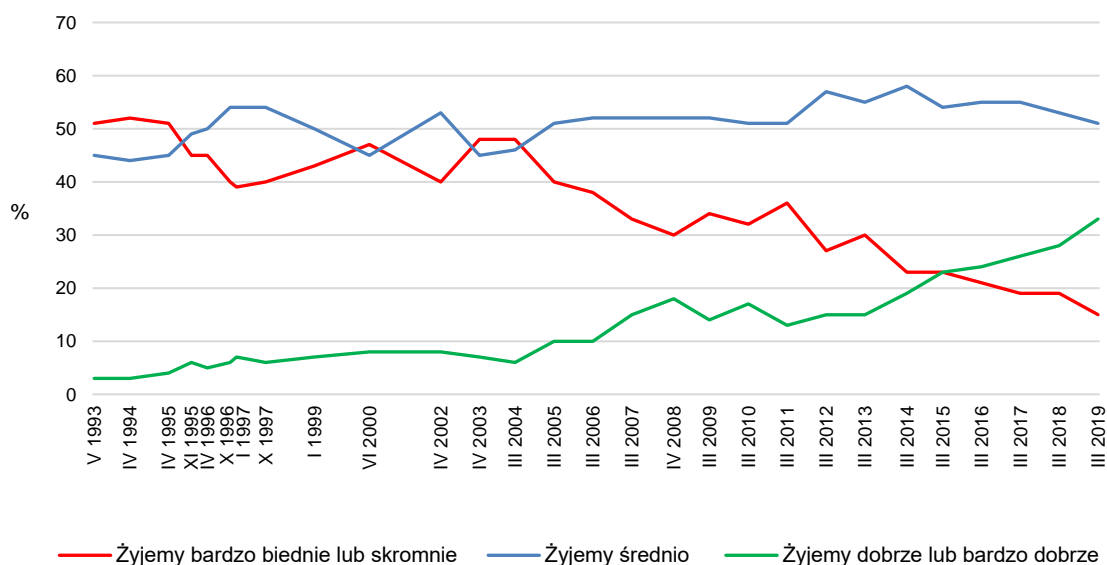
W porównaniu z ubiegłorocznymi wynikami zmniejszyły się odsetki żyjących biednie lub skromnie (o 4 punkty) oraz średnio (o 2 punkty), a zwiększył udział żyjących dobrze lub bardzo dobrze (o 5 punktów). Uwzględniając dłuższą, ponaddwudziestopięcioletnią perspektywę, zauważyć można bardzo wyraźną poprawę ocen sytuacji finansowej. Na początku lat 90. mniej więcej połowa badanych deklarowała, że żyje skromnie lub bardzo biednie, a zadowolonych ze swojego położenia było wielokrotnie mniej (w 1993 roku 3% ankietowanych deklaroowało, że żyje im się dobrze lub bardzo dobrze). Z biegiem czasu mniej lub bardziej systematycznie przybywało zadowolonych z własnej sytuacji finansowej, a ubywało niezadowolonych. Bardzo wyraźną poprawę położenia materialnego zarejestrowaliśmy w latach 2004–2008. Także od 2014 roku sytuacja finansowa Polaków dosyć systematycznie się poprawia. Uzyskane w tym roku rezultaty są najlepsze z dotąd rejestrowanych.

TABELA 1

Które z wymienionych określić najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Wskazania respondentów według terminów badań															
	III '04	III '05	III '06	III '07	IV '08	III '09	III '10	III '11	III '12	III '13	III '14	III '15	III '16	III '17	III '18	III '19
	w procentach															
Żyjemy bardzo biednie	9	6	8	5	4	6	5	3	3	5	3	3	3	2	2	1
Żyjemy skromnie	39	34	30	28	26	28	27	33	24	25	20	20	18	17	17	14
Żyjemy średnio	46	51	52	52	52	52	51	51	57	55	58	54	55	55	53	51
Żyjemy dobrze	6	9	9	14	17	13	15	12	15	14	17	21	21	24	26	30
Żyjemy bardzo dobrze	0	1	1	1	1	1	2	1	0	1	2	2	3	2	2	3
Trudno powiedzieć	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

CBOS

RYS. 2. Które z wymienionych określić najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?



Z analizy zróżnicowań społeczno-demograficznych wynika, że sytuacja finansowa w istotny sposób związana jest z wiekiem oraz wykształceniem. W gorszej sytuacji znajdują się starsi, gorzej wykształceni respondenci. Mniej więcej co czwarty ankietowany z wykształceniem zasadniczym zawodowym lub podstawowym oraz mający 55 lat lub więcej deklaruje, że żyje skromnie lub biednie. Zauważyć można również, że nieco gorzej swoje położenie postrzegają badani mieszkający na wsi i w mniejszych miejscowościach, a nieco lepiej mieszkańcy miast powyżej 100 tys. mieszkańców. Oceny sytuacji finansowej korespondują również z poglądami politycznymi mierzonymi na skali lewica–centrum–prawica. Wyraźnie lepiej oceniają ją identyfikujący się z lewicą niż utożsamiający się z prawicą (zob. tabelę aneksową 1).

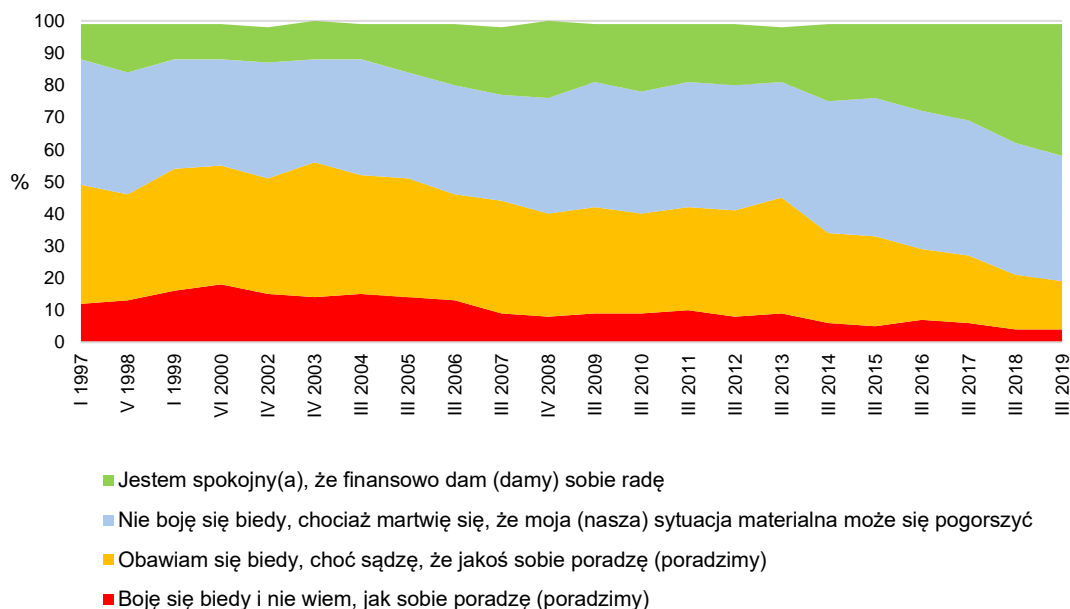
TABELA 2

Które z poniższych stwierdzeń wybrał(a)by Pan(i) jako najbardziej zgodne z obecną sytuacją finansową w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Wskazania respondentów według terminów badań															
	III '04	III '05	III '06	III '07	IV '08	III '09	III '10	III '11	III '12	III '13	III '14	III '15	III '16	III '17	III '18	III '19
	w procentach															
Jestem spokojny(a), że finansowo dam (damy) sobie radę	11	15	19	21	24	18	21	18	19	17	24	23	27	30	37	41
Nie boję się biedy, chociaż martwię się, że moja (nasza) sytuacja materialna może się pogorszyć	36	33	34	33	36	39	38	39	39	36	41	43	43	42	41	39
Obawiam się biedy, choć sądzę, że jakoś sobie poradzę (poradzimy)	37	37	33	35	32	33	31	32	33	36	28	28	22	21	17	15
Boję się biedy i nie wiem, jak sobie poradzę (poradzimy)	15	14	13	9	8	9	9	10	8	9	6	5	7	6	4	4
Trudno powiedzieć	1	1	1	2	0	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1

Niemal co piąty ankietowany obawia się biedy (19%), w tym 15% uważa, że jakoś sobie poradzi, a 4% odczuwa bezradność. Pozostali (80%) nie mają takich obaw, przy czym blisko dwie piąte ankietowanych uważa, że ich sytuacja materialna może się pogorszyć (39%) i zbliżona grupa respondentów jest spokojna o swoją finansową przyszłość (41%). W ciągu ostatniego roku minimalnie zmniejszył się odsetek obawiających się biedy (o 2 punkty), a zwiększył niewyrażających takich obaw (również o 2 punkty).

Uzyskane w tym roku rezultaty wpisują się w dłuższy trend poprawy. Począwszy od roku 1997, od kiedy monitorujemy tę kwestię, bardzo wyraźnie zmniejszył się odsetek Polaków obawiających się biedy. W latach 90. i w pierwszych latach XXI wieku mniej więcej połowa ankietowanych wyrażała tego typu lęki. Natomiast w kolejnych latach mniej lub bardziej systematycznie zmniejszał się odsetek badanych obawiających się biedy i jednocześnie wzrastał udział spokojnych o swoją finansową przyszłość. Warto podkreślić, że od roku 2014 notujemy systematyczną poprawę ocen, a tegoroczne wyniki są najlepsze z rejestrowanych do tej pory.

RYS. 3. Które z poniższych stwierdzeń wybrał(a)by Pan(i) jako najbardziej zgodne z obecną sytuacją finansową w Pana(i) gospodarstwie domowym?



Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Poczucie zagrożenia biedą i jednocześnie bezradności wobec niej częściej niż inni deklarują, co oczywiste, badani niezadowoleni z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych, o najniższych dochodach *per capita*, z wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym lub zasadniczym zawodowym, w wieku 55 lat i więcej. Z kolei poczucie całkowitego bezpieczeństwa finansowego częściej niż inni, poza zadowolonymi z warunków materialnych oraz osiągającymi najwyższe dochody *per capita*, deklarują najmłodszy ankietowani w wieku 18–24 lat oraz absolwenci wyższych uczelni.

Poczucie zagrożenia biedą w silny sposób powiązane jest ze sposobami gospodarowania pieniędzmi. Większość ankietowanych żyjących skromnie lub bardzo biednie obawia się biedy (52%), podobnie jak prawie jedna piąta żyjących średnio (19%) i bardzo niewielki odsetek deklarujących, że żyje dobrze lub bardzo dobrze (3%).

TABELA 3

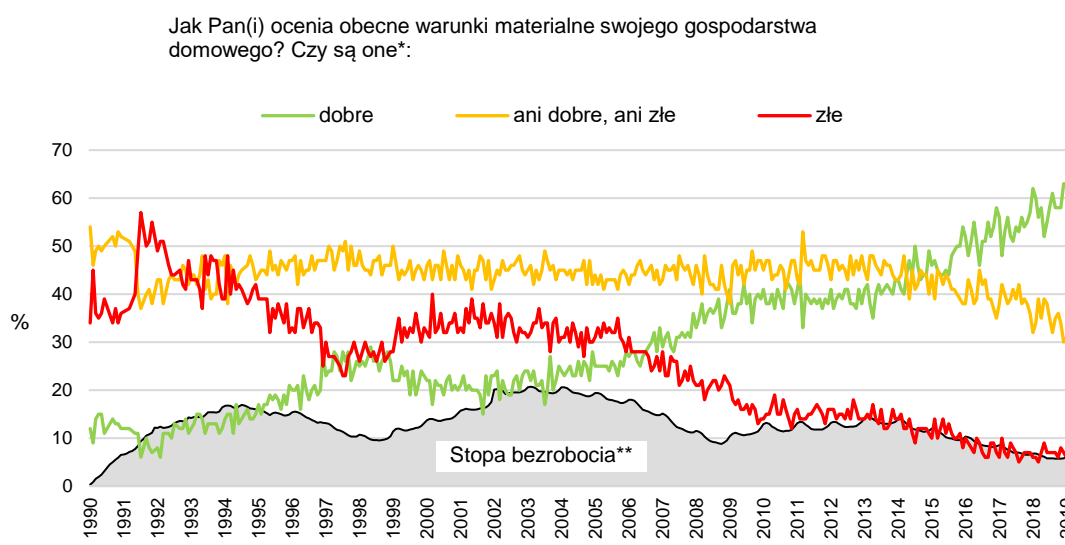
Sposób gospodarowania pieniędzmi	Deklarowane poczucie bezpieczeństwa materialnego				
	Jestem spokojny(a), że finansowo damy sobie radę	Nie boję się biedy, choć martwię się, że nasza sytuacja może się pogorszyć	Obawiam się biedy, choć sądzę, że jakoś sobie poradzimy	Boję się biedy i nie wiem, jak sobie poradzimy	Trudno powiedzieć
	w procentach				
Żyjemy skromnie lub bardzo biednie	11	37	31	21	1
Żyjemy średnio	29	51	18	1	1
Żyjemy dobrze lub bardzo dobrze	74	22	3	0	1

WARUNKI MATERIALNE GOSPODARSTW DOMOWYCH – OCENY I PRZEWIDYWANIA

Obecnie większość badanych (61%) pozytywnie ocenia warunki materialne swoich gospodarstw domowych, jedna trzecia (34%) – przeciętnie, a co 20. (5%) – negatywnie.

CBOS

RYS. 4. Oceny warunków materialnych gospodarstw domowych a stopa bezrobocia



* Do marca 1992 roku pytanie brzmiało: „Jak ocenia Pan(i) swoje (rodziny) obecne warunki materialne?”, a środkową kategorią skali było „średnie, przeciętne”

** Dane GUS, stopa bezrobocia rejestrowanego (<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-rejestrowanego-w-latach-1990-2019,4,1.html>)

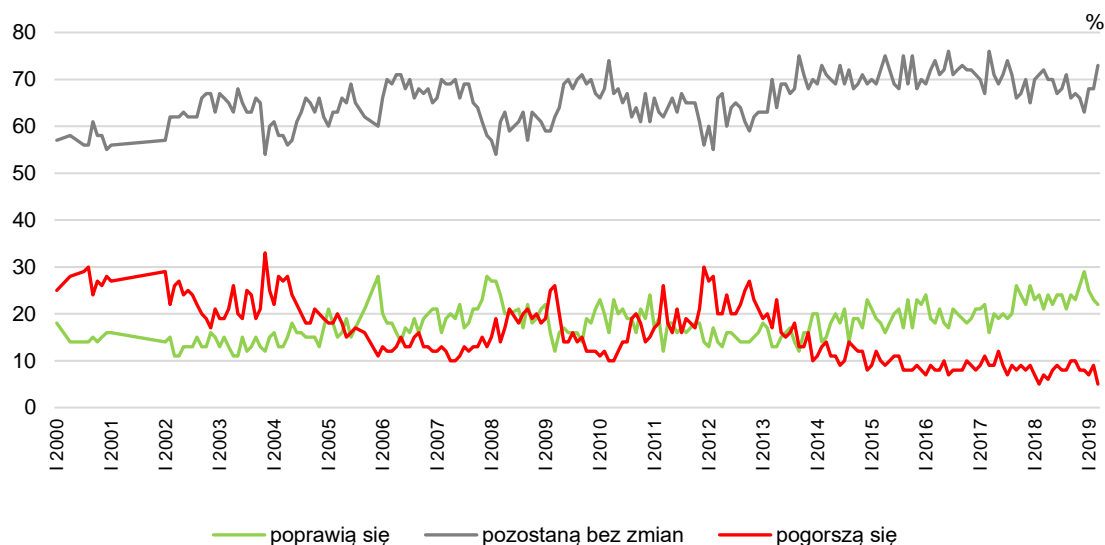
W ciągu ostatnich trzech dekad odnotowujemy ogromną poprawę ocen warunków materialnych gospodarstw domowych. Trzydzieści lat temu relatywnie niewiele było zadowolonych z kondycji materialnej własnych gospodarstw, a niezadowolonych było znacznie więcej. W kolejnych latach postrzeganie warunków materialnych się poprawiało, a szczególnie dynamiczną poprawę tych ocen rejestrowaliśmy w okresach lepszej koniunktury. Niezmiennie od sierpnia 2006 roku zadowolonych z warunków materialnych jest więcej niż niezadowolonych, a od mniej więcej czterech lat pozytywne oceny przeważają nie tylko nad negatywnymi, ale również nad przeciętnymi. Warto podkreślić, że od około pięciu lat postrzeganie warunków materialnych poprawia się dynamicznie – zmniejsza się odsetek ocen negatywnych i przeciętnych, a zwiększa pozytywnych. Zaznaczyć należy, że dobre oceny warunków materialnych korespondują z rekordowo niskim poziomem bezrobocia.

Mniej więcej co piąty ankietowany uważa, że w ciągu najbliższego roku warunki materialne jego gospodarstwa domowego się poprawią (22%), co 20. – że się pogorszą (5%), a zdecydowana większość (73%) sądzi, że się nie zmieni.

Niezmiennie od kiedy monitorujemy tę kwestię, większość ankietowanych uważa, że warunki materialne ich gospodarstw domowych pozostaną takie same, natomiast proporcje liczących na poprawę i obawiających się pogorszenia ulegają zmianom. Mniej więcej od pięciu lat liczba optymistów przeważa nad liczbą pesymistów, a w ostatnich latach przewaga ta się pogłębiła.

CBOS

RYS. 5. Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku warunki materialne Pana(i) gospodarstwa domowego:



Przewidywania dotyczące warunków materialnych wyraźnie zależą od ocen obecnej sytuacji. Wprawdzie zdecydowana większość postrzegających je zarówno źle/średnio, jak i dobrze zakłada w tym obszarze utrzymanie status quo, lecz badani zadowoleni z obecnej kondycji wyraźnie częściej niż pozostali liczą na poprawę, a oceniający je gorzej częściej obawiają się pogorszenia. Zauważyć można także, że większy optymizm w tym względzie przejawiają badani osiągający najwyższe dochody *per capita* oraz młodszy respondenci (zob. tabelę aneksową 3).

TABELA 4

Ocena własnych warunków materialnych	Przewidywania dotyczące warunków materialnych w ciągu najbliższego roku:		
	pogorszą się	pozostaną bez zmian	poprawią się
	w procentach		
Złe i średnie	11	77	12
Dobre	3	69	28



Uzyskane w tym roku rezultaty wpisują się w trwający od kilku lat wyraźny trend poprawy położenia materialnego znajdujący odzwierciedlenie zarówno we wskaźnikach makroekonomicznych, jak i w wynikach innych naszych badań². Od 2014 roku systematycznie zwiększa się udział badanych, którym żyje się dobrze lub bardzo dobrze, a spada obawiających się biedy. Zarejestrowane w tym roku odsetki ankietowanych, którzy są całkowicie spokojni o swoją finansową przyszłość, oraz tych, którzy mają większą swobodę gospodarowania pieniędzmi, są najwyższe spośród dotąd notowanych, a udział obawiających się biedy jest najmniejszy w historii naszych badań. Warto dodać, że formułując prognozy na najbliższy rok, badani częściej przewidują poprawę warunków materialnych gospodarstw domowych, niż obawiają się ich pogorszenia, a najczęściej zakładają utrzymanie status quo.

Opracowała

Małgorzata Omyła-Rudzka

² Zob. komunikat CBOS „Sytuacja na rynku pracy w ocenach i doświadczeniach Polaków”, kwiecień 2019 (oprac. R. Boguszewski).